TUDOR ARGHEZI

CÎNTARE OMULUI

Ilustrația copertei: *Ion Nicodim*

Prezentul text este reprodus după ediția Tudor Arghezi, *Versuri*, Editura pentru Literatură, București, 1966.

TUDOR ARGHEZI

CÎNTARE OMULUI

Postfață de
ADRIAN ANGHELESCU

EDITURA MINERVA

București — 1972

UMBRA

Te urmăresc prin veacuri, prin vîrste și milenii,
Încă de cînd spinarea ți-o-ncovoiai pe brînci,
Cînd, speriat și singur, tîrîș printre vedenii,
Umblai numai să cauți culcuș sau să mănînci.

Însoțitoare mută-n odihnă și mișcare
Și copie leită, croită pe tipar,
Ne-nghiesuiam alături, ciuliți în ascultare,
La pasu-n frunze-al fiarei flămînde, greu și rar.

Ascunși prin gropi și scorburi, alăturea de tine,
Tu nu știai că sîntem într-unul singur doi,
Împreunați pe viață din două firi străine
Prin șubreda urzeală de aer dintre noi.

Sînt umbra ta, de-a pururi de om nedespărțită,
Cu linia schițată aceeaș de contur,
Pe pulberea fierbinte și-n cremenea tocită,
Ca un păianjen negru ce-ți umblă împrejur.

Sînt petecul de noapte, dat ție din născare,
Și ies și intru-n tine în zori și în amurg.
Din mine vii și-n mine te-ntorci, în bezna mare,
Firimițată-n oameni și-n zilele ce curg.

In mine-i scris destinul cu slove nevăzute.
Ghicește-ți-l, să-l afli, de-ți este plin sau gol.
Țîțînele zidite alunecă tăcute,
De-abia lăsînd să treacă un fum, ca un simbol.

NICI O SILABĂ-NTREAGĂ

Nici o silabă-ntreagă nu se rostea pe lume,
Căci nu-ţi găsiseşi graiul legat şi priceput,
N-aveai nici loc, nici ţară, nici neam şi nici
un nume ;
Din vremi de vremi fuseseşi gîngav, pribeag şi mut.

Era, şopteşte Cartea, la început Cuvîntul,
Purtîndu-se pe ape, ca negura, răzleţ ;
De se-auzea un tropot, Cuvîntul era vîntul,
Călare pe vecie şi veşnic călăreţ.

În ceasul ultim, umbra din lume se va strînge
Din sufletele toate, la timp necunoscut,
Din oamenii cu àripi, din oamenii de sînge,
În negura-ntocmită din nou de la-nceput.

Vor mai rămîne însă, în noaptea adunată,
În peștera adîncă a haosului semn
Despre ce-au fost puterea și lupta de-altădată ?
Măcar o amintire, măcar crestată-n lemn ?

Măcar cît mai adie în unda călătoare,
Fără să simtă-n zarea, închisă din apus
Cu porți de fier strîmptate, cu munți și stăvilare,
Măcar cît oglindirea arțarilor de sus ?

Din plămădirea nouă a zmîrcului cu ceața
Se va stîrni, pesemne, fierbinte, iarăș viața.

PÎNĂ ATUNCI

Pînă-n sfîrşit, să nu uiţi măreaţa sărbătoare,
Cînd te-ai sculat din pulberi deodată în picioare.
Privirea ta tîrîşă şi-mpiedicată-n tină
Primi din depărtare întîia ei lumină,
Şi-odată dezlegată de mîl şi de ţărînă,
Ajunse scrutătoare, senină şi stăpînă.
Erai o rădăcină şi nici de-abia un trunchi :
Ai smuls-o de sub tine şi-ai frînt-o pe genunchi,
Şi slobod de osînda de rob încremenit
Te-ai desfăcut de locul osîndei şi-ai pornit,
Şi cumpănit pe cîte o talpă şi-un călcîi,
Ai fost pe verticala înnaltă cel dintîi.
Îţi ridicaseşi capul de jos, chemat de soare,
Şi începu îndată şi cugetul să-ţi zboare.
Tu ţi-ai învins pămîntul, mormîntul şi destinul.

Se învinsese omul neaşteptat, străinul.

ÎMPLINIRE

Dezvăluişi deodată ce nu ştiai de jos
Şi ai văzut pămîntul întins că e frumos,
Din asfinţitul palid, boltit spre răsărit,
Întîia oară cerul de-a lungul l-ai zărit.
Lua faţă adîncimea şi, nouă, toată firea
Îţi arăta deasupra şi-n jur nemărginirea.
Dar înnălţat în Slavă, subt cingătoarea frunţii
Ţi se făcură netezi şi mici, pitiţi, şi munţii,
Căci văzul are harul şi voia de la soare
Ca tot ce întîlneşte să scadă şi scoboare.
Ridică-ţi numai ochii puţin, ca un lăstun,
Că piscurile înseşi descresc şi se supun.
Ai biruit ţărîna şi-ai rupt împletitura.
Nu-ţi mai cătai merindea tîrîş, pe brînci, cu gura,
Ca viezurii şi şerpii, orbeşte şi flămînd,
Cînd te-arătai o clipă şi te-ascundeai curînd.
Fuseseşi blestemat

Să zaci în neputinţă, de-a pururea culcat.
Dar chinuit de rîvna de-a fi, muncit de jind,
Miracolul trezirii l-ai săvîrşit voind.
Ţi-ai depărtat pămîntul de buze la picioare,
Slujit de-aci nainte de mîinile uşoare.

LA STELE

Dacă ce spune Cartea, din vechi, e-adevărat,
Că ieşi din frămîntarea ţărînii cu scuipat,
Batjocura-i plătită cu vîrf şi răzbunată.
Nu trebuia să cugeţi, tu, vierme, niciodată.
Atoatefăcătorul de rîpi şi de izvoare
În temniţa fiinţei te-a-nchis între zăvoare.
Tu trebuia să suferi, să rabzi cumplita lege,
Că omul, ca şi piatra, stă sterp şi nu-nţelege ;
Că între-o trebuinţă şi alta, de jivină,
Să nu-ţi răzbească firea, din pîntec la lumină,
Să fii o burtă numai, un zgîrci care se-aruncă,
Şi să asculţi orbeşte de streche, la poruncă.
Să-ţi amăgeşti mîhnirea şi dorul de-a pricepe
Cu ce-are armăsarul mai crîncen între iepe.
Adevăratul lumii avînt de început
Porni din ziua-n care, trezit, ai priceput.
Cel ce făcuse lumea, Iehòva sau Satan,

Nu prevăzuse mintea şi-n minte un duşmàn.
A scăpărat un fulger din caznă şi-ntîmplare
Şi fu decît şi stînca şi legile mai tare.
De vreme ce modelul putuse-ntreg să scape,
Nesfîşiat de fiare, nemistuit de ape,
De-acù păşeşte ager că ţi-a ajuns totuna
De te-or găsi mînia şi prigoni furtuna
Şi trăsnetul şi marea, şi crivăţul, să piei ;
Te vei lupta prin timpuri cu zeci de dumnezei,
Îngrămădiţi pe tine şi poruncindu-ţi : „Crede !“,
Să-ţi fure giuvaerul ascuns, ce nu se vede.
Într-un avînt sălbatec te-ai dus pînă la stele
Şi te-ai întors, aprinsă, cu una dintre ele.
Că mîna îţi arsese cu care-ai scormonit
În jarul alb din cîmpul de sus, eşti răsplătit.
Ai pus-o să răsară, să-ţi ardă-n vatra goală.
A fost, biruitoare, întîia ta răscoală.

FLACĂRA PĂZITĂ

La flacără, păzită să nu ți-o fure vîntul,
Te ispitea comoara ce ți-o dădea pămîntul.
Ascunsă-ntr-o firidă de piatră și-ncuiată,
Ea trebuia scobită adînc și dezgropată,
Și àpoi fiecărei frînturi de giuvaer
Să-i spargi era nevoie și doagele de fier.
Îți trebuia răbdare, credință și putere,
Să-nlături așternutul de pături de mistere.
Dar cum să zmulgi comoara pe care-ai flămînzit
Tăcerii cetluite cu lespezi de granit ?
Și cum putea clădirea veciei s-o răstoarne
Plăpînda ta făptură, de-abia-nchegată-n carne,
Cînd tainele și somnul lăuntrice, vecine,
Se prelungeau din ocna pămîntului și-n tine ?
Era întîi nevoie să te pătrunzi că nu
Le birui neclintirea, de nu te-nvingi și tu.

NĂSCOCITORUL

Ai născocit pe-ncetul uneltele, cu care
Ți s-a făcut mai dîrză voința și mai tare.
Cînd te crezuseși tocmai mai șubred și mai mic,
Atunci ți-ajunse brațul molatec mai voinic.
Tot căutînd zadarnic și încercînd aiurea,
Ai născocit tăișul, cuțitul și săcurea.
Vicleanul fierăstrău,
Tovarășul și șoarecele tău,
Care-și strecoară firul ca luciul de oglinzi
În curmeziș, prin codri, și îi despică grinzi,
Și secera pe care, în arșiță, Măria
O duce-ncovoiată cît ține-n zări Tăria.
Venise de cu noaptea, cu luna prinsă-n plopi,
Și se întoarce seara pe carul nalt de znopi.
Ai născocit odată
Și o nimica toată,
Cît ghimpele, săracul,

De mic și iute : acul ;
Și harnicul nimica, vioi ca o lăcustă,
Se-nghiesuie și-aleargă pe marginea îngustă
Și-mbracă omenirea de miile de ani :
O sculă genială, cinci ace la doi bani.
Ai născocit și aţa, mătasea de păianjen,
Cu care coase acul pe Gange și Teleajen.
Ai născocit făina și pîinea tuturor,
Ca să ajungi de pîine gonit și cerșetor,
Crîmpeiule de viaţă, un rob, un muritor.
În petecu-ţi de ţară, împotmolit, sfruntata
Și îndrăzneaţa minte a născocit și roata ;
Nu mai socot burghiul, cazmaua sau lopata,
Frînghia, sîrma, lanţul, cu care, prins de legi,
Ai izbutit cătușa de fluiere să-ţi legi.
Ai născocit și luntrea, să umbli pe ghicite,
Și-n marea cu talaze și valuri răzvrătite.
Primejdia te cere și-o cauţi, orișiunde
Ghicești că te pîndește și bănui că se-ascunde.

PE DRUM

De-atunci încoace, focul străin a fost să-nceapă
O vîrstă hotărîtă în ţara ta de apă.
Ai logodit văpaia cu apele-n vîltoare,
Să mîne sumedenii de mori şi de cuptoare.
Atunci, întîiaş dată s-a deslușit în fum
Că ţi-ai croit nainte şi-n Slăvi alt rost şi-un drum.
S-a zguduit văzduhul şi răsuna şi hăul,
Cînd se-auzi ciocanul zdrobind pe muchi ilăul.
Îţi trebuiau potcoave la caii prinşi de coamă,
Zăbale, lănci şi scuturi de fier şi de aramă,
Ca să o-nfrunţi cu pieptul primejdia-nvoită
Cu ceasul rău, cu vraja şi leneşa ispită.
Tu ai rămas de-atuncea-n răspăr şi răzvrătit,
De cîte ori stăpînii şi vremea te-au minţit.

CHEMAREA ÎNNĂLȚĂRII

Chemarea înnălțării ca spicul se-mplinise.
Țărîmurile toate te așteptau deschise
Și te mutai pe ele în voia ta deplină,
Scăpat de-nțelenirea pe loc și rădăcină.
De-o fire cu țărîna, dar dezlegat de lut,
Ai început o lume din nou de la-nceput.
Strein în pribegie, plăpînd și venetic,
Erai cît o fărîmă de fulg și de nimic,
O coajă de tărîțe, o țandără, o pleavă.
Bălan și gol, făptura parcă-ți era bolnavă.
Fugar, livid ca melcii, bătut de vremuri rele,
Tu singur rămăseseși pe lume gol la piele,
Cel mai gingàș, mai fraged la trup și oropsit ;
Doar umbra, drept cămașă, pe piept nu ți-a lipsit.
Dihănii în cojoace cu ghiare, colți și coarne,
Pîndeau să te răstoarne :
O lingură de sînge într-un plămăd de carne.

Între clădiri de piscuri, pierdute-n culmi de brumă,
Ivirea ta, Adame, părea să fie-o glumă,
Căci potrivit cu ele și-oriunde te așez
Erai nici cît o boabă de mei ori de orez.
Erai, ca pe-o hlamidă de purpură, o scamă,
Un ac cu borangicul pierdut într-o năframă,
O copcă rătăcită printre frînturi mărunte.
Încă-ncîlcită-n ceață, în cîlți și-n amănunte,
Îți și visa nădejdea, dormind, să puie-n jug
Cu vitele pămîntul, cît e de lung, la plug,
Și se ivi, odată cu omul slobod, munca.
Din pravila ei aspră, el își făcu porunca
De fiecare clipă, simțind întîi, cu frică,
În el nebănuite puteri că se ridică.

EU, UMBRA

La gaura veciei, simţindu-te de mult,
Am stat ascunsă vremuri, ca mîţa, să ascult.
În curcubeie negre, de nopţi, te-am aşteptat.
Scularea din puzderii s-a săvîrşit treptat.
Te-ai dezlipit din umeri şi, răzimat pe coate,
Văzuşi că ridicarea pe şale nu se poate.
Ai încercat sucirea înceată, pe şezut,
Din răsputerea caznei cu brînciul, şi-ai căzut.
Te-ai tăvălit pe pietre ca şarpele rănit.
Nu ţi-a slăbit nădejdea. Mereu te-ai prăbuşit.
N-o să mai uit nici lupta cu sineţi, nici această,
În cerc de orizonturi imens, cîmpie vastă.
În mijlocul ei, omul vedeai cum strîns se zbate
Încăierat cu umbra lui în singurătate.
Tăcerea îşi oprise şi suflul şi-aştepta :
Va birui pămîntul, sau zvîrcolirea ta ?
Secunda, numai una-n vecie, o clipită,

Va hotărî să bată, sunată sau dogită.
Izbînda, dacă sorţii n-o fură s-o ascundă,
Atîrnă-n întregime de-o parte de secundă.
Îl vezi, căzut în trîntă, că iar zvîcneşte drept ?
S-ar zice că e-n luptă cu cerul, piept la piept.
Se răscoleşte fierea, adînc, în măruntaie,
S-a mai muncit şi rupe-ncleştarea, se-ncovoaie,
Şi ocrotindu-şi sînul cu palma, şi rărunchii,
Se frîng din nou şi iarăş i s-au deschis genunchii.
Aşa e înnălţarea, şi preţul se plăteşte
Cu chin şi suferinţă şi slavă, omeneşte.

MÎNA LUI

Ia uită-te acuma la mîna lui, făcută
Pe flaut, pe cimpoi şi alăută.
E-o floare. Vîră-ţi faţa în ea şi ai să bei
Mireasmă, amintire şi vis din palma ei.
Ea ştie să mîngîie, să vindece, s-alinte,
O strîngere, o dată, o ţine-o viaţă minte.
E mută cînd vorbeşte tăcut, ca o pecete
C-un crin săpat în mijloc şi litere secrete.
Făgăduieşte-o dată, trecînd pe lîngă tine :
Făgăduinţa-i sfîntă şi-atunci cînd nu şi-o ţine.
De cîte ori o viaţă întreagă nu se-ngînă,
Mîhnită, printre lacrimi, cu-o strîngere de mînă ?
Şi cîte visuri, cîte şi vieţi nu au pierit,
În suflet cu inelul părut făgăduit ?
Pe dinafară, viaţa are puteri să-ndemne,
Pe dedesubt urzită între tăceri şi semne.

Cotoarele legate cu aur vor să spuie
Ce ţin cuprins în scoarţe, şi-un gînd cum se descuie,
Dar fiecare titlu-i crestat pe-o carte-nchisă
Cu lacăte, cu cheia ştirbită, cînd e scrisă.

SĂ TI-O SĂRUT

Ți-o-ntorc pe dos și față și nu mă pot supune
Să cred că floarea asta, ce-o țiu, nu-i o minune.
O-asemănam cu-o floare, dar seamănă cu-o stea.
Cînd ai furat-o poate, din locul ei, cîndva,
Pe drum, la pogorîre, din ceruri, din zenit,
Te-a furnicat cu haruri și ți s-a-ntipărit.
Că mă smeresc să cuget e lucru de crezut.
Dă-mi fiecare deget, din cinci, să ți-l sărut,
Și ție, fată zveltă, care-nvîrtești în aer,
Ca o sfîrlează, fusul pe firul tors din caer,
Și ție, străduitul cu palma grea și tare,
Cu ele îmbrăcate, de fier, ca-n degetare.
Gîndește mintea, zicu-mi, dar ce-ar putea să facă
Fără gîndirea mîinii, închisă și săracă ?
În scoica ei lipită și-ar duce în zadar,
Pe funduri, strălucitul curat mărgăritar.
O scrie slova mîna și e nemuritoare,

Pe cît vor fi mai multe şi veacuri viitoare.
Şi ochii plîng, dar plînge şi mai adînc vioara,
Că plînge mîna-n coarda oftată, surioara !
Şi meşterul Manole visa o mînăstire,
Dar cine-a scos-o vie din moarta-nchipuire ?
Cinci degete-ale dreptei cu cinci din mîna stîngă
Putuseră s-o-nnalţe şi-ursitele să-nfrîngă ;
Aceleaşi mîini şi braţe care-au cioplit în stîncă
Şi Sfinxul, păzitorul nisipurilor încă.
Îl vezi în dreptul lunii ? pe creştetele lui
S-a ridicat părechea de lei cu patru pui.

A, E, I, O, U

Să fac numărătoare.
Deschide palma-ntreagă. Dă-mi degetul cel mare.
Din celelalte patru, mai depărtat şi sprinten
Şi înfrăţit cu ele, stă-n lături ca un pinten.
Cînd au cuprins de coadă securea ş-o-ncîrligă,
Se-ntoarce şi le-ncinge, făcîndu-le verigă.
Îi zicem deget mare, dar nu că e mai mare,
Ci pentru că le ţine supuse-n ascultare.
El poartă-nsărcinarea, ca şi căutătura,
Să-nfăţişeze omul întreg şi semnătura.
Din sumedenii multe, de capete, nici el,
Nici chipul nu-s pe lume de două ori la fel.
De nu-nvăţau să scrie, strămoşul şi bunicul,
Ei iscăleau hrisovul cu-acela, cu buricul.
Al doilea din mînă e degetul ce-arată
Menirea de poruncă şi pîra-n judecată.
Deosibeşte-n gloată, amèninţă şi ceartă.

A scos în priveliște greșeala sau o iartă.
Cel din mijlòc e martor nepăsător și poate
Să le ajute leneș pe celelalte toate.
E rece, întîrzìe, pripelile-l ajung
Mai potolite, n-are voință și-i mai lung,
Și, dezlegat de suflet și minte, are-nvăț
Să stea ca-ntre umbrèle și pălării un băț.
Al patrulea iubește, părtaș la o solie
Să aibă logodita fecioară de soție.
Prinos de închinare la frumusețea smeadă,
El poartă o cătușe de aur drept dovadă.
La licărul din deget răspunde-n ochi scînteia
Pe care-au scăpărat-o surîsul și femeia.
Al cincilea, gingășul, mai micul, stă la coadă,
Smerit că n-are cine să caute să-l vadă.
Uitat cu cartea-n poală, vîrît în foi, piezîș,
I-ar strînge moale vîrful rapsodul pe furiș.
Mai are-o-nsărcinare de numai frumusețe :
Cînd îți ciocnești paharul la nunți să se răsfețe.
Mîngîie-se piticul cu unghia de ceară,
Ca solzul de plătică, de lin și albișoară,
Că primăvara-i pune, primit pe un fuior,
Cel mai aprins și galeș inel de mărțișor.

ADAME

Atît e numai mîna, de apucat şi dus ?
Nu. Ea-ntăreşte graiul şi spune ce-ai fi spus,
Mai limpede, şi vorbe de nu ţi-au mai rămas
Ori n-ai, grăieşte mîna cuvîntul fără glas.
Că gestul, în tăcere, acoperă şi are
Aceleaşi înţelesuri la sute de popoare.
S-ar fi ales de tine ceva, Adame, ciung ?
Ai fi putut răzbate un drum atît de lung,
Dacă-ţi lipsea, din toate, un simţ, neprihănitul
Cercetător uşure şi ager, pipăitul ?

DAR OCHII TĂI ?

Dar ochii tăi ? Albaştri, verzi, negri sau căprii
Zălog a nu se ştie ce mute mărturii.
Cîte stihii senine adînc se zbuciumară,
Ca să-ţi răsară limpezi icoanele de-afară ?
Ce gînd, în ce cuvinte, s-a-nvrednicit a spune
Cum s-a ivit din sînge uimita lor minune ?
Prin ce minuni ciudate şi zămisliri încete
S-a săvîrşit în sîmburi asemenea scumpete ?
În pleoape, ca petala de floare de gutui,
E un smarald şi nu e, e de safir şi nu-i.
E bîlbîirea noastră în stare să mai ştie
Ce amintiri de noapte, rămase din Tărie,
Căzînd pe-o dîră lungă, de aur, dintre stele,
S-au închegat la tine în două peruzele,
Domniţă-al cărei zîmbet mă tulbură şi-ngheaţă ?
Îţi pîlpîie-n privire şi-un vînăt fir de ceaţă.
E depărtare multă la zmalţul ei cu ape,
Deşi ţi-e frumuseţea de salcie aproape.

Ascultă, ce nu-mi poate închipuirea crede
E că bijuteria cu pleoape calde, vede.
Auzi ? Pricepi ? Să poată vedea un mădular ?
Atunci, nu-i vorba numai de trupuri, ci de har,
De o văpaie alta, de-o voie, de-o dogoare,
Ce vine şi se duce, făclie călătoare.
De ce a plîns zmaraldul la şoapta în andante
A scripcii, două lacrimi în două diamante ?
Pricepe. Nu ştiu dacă, prostită de cuvinte,
Mai are lucrul ăsta loc să ne-ncapă-n minte.
De-asemenea, şi mintea, nu-mi pare, omeneşte,
Un bolovan de cocă şi oase că gîndeşte.
Cum ? trupul, de la sine, ţărînă şi argilă,
Să ştie ce-i sfiială sau dragoste şi milă ?
Des umilit de-atîtea-ntrebări şi gînduri grele,
Te-ai despărţit în „simţuri" ca să te scapi de ele.
E treaba lor că gustă, aud sau că miròs,
Sînt cinci, nu-i numai unul, de-ajuns şi de prisos.
Nu e ceva-ntre ele ? Numai miròs şi limbă ?
Ce-o fi, ce nu,-ndoiala şi taina nu se schimbă.
Ce ne mai batem capul să-l facem ghicitor ?
Nu le lăsăm mai bine pe toate-n seama lor ?
Împins în îmbulzeala tăcerilor depline,
Zic zvăpăiat în ele : Eu, Mie, Meu şi Mine.
Odată cu sideful gingiilor stricate,
Eu mi-am pierdut naiva dintîi virginitate.

MAI SUS

Astîmpărată foamea şi ispăşită truda,
Un neastîmpăr altul îţi înteţise ciuda.
Simţindu-ţi isteţimea, năvalnică să-nveţe,
Ea se-ncepea-ntristată şi se sfîrşea-n tristeţe.
Umblai să ştii ce tace şi ce nu se arată,
Aproape-nchipuite prin ceaţă cîteodată.
Răzbirea la lumină nu-ţi mai era de-ajuns,
După ce-ai stat ca lupii şi iepurii ascuns.
Rîvneai mai sus cu mintea decît era datoare
Zvîcnirea unei schiţe, făcută de-ncercare.
Te tulbura năluca trecînd, ţi-era urît
Ca unui fără vlagă oştean posomorît.
În liniştea făpturii erai neliniştit,
Uitîndu-te cocorii că zboară-n asfinţit.
Deşi trezit şi slobod, te frămîntai că ţi-s
Şi zilele-ncîlcite în restul unui vis.

De àltfel, mărginirea-n vremelnică durată
Îți e de-atunci rămasă și astăzi măsurată.
O zi erai mai ager, și alta mai amar :
Aveai otravă-n tine, de-atunci, de cărturar.
Trecuse parcă timpul de partea cealaltă.
Parcă trăiseși moartea cu viața laolaltă.

OM CU OM

Un om fusese-o frunză și numai om cu om
Au izbutit să crească și să se facă pom.
Că moare frunza-n ramuri, puiandră și ușure,
Copacul vieţuiește și s-a-nmulţit pădure.
Tu-ți răsplătești ursita de grabnică pieire,
Făcîndu-te, din omul prigoanei, omenire.

COPIL DIN FLORI

Erai o scamă-n haos, plutită la-ntîmplare,
Suflat de-o adiere ca dintr-un puf de floare.
Între-ndoieli trecute, uitări și presimțiri,
Ți s-a-mpletit ursita să ții de două firi.
Cînd ești ce nu fuseseși, cînd pari a fi și tu,
Și nentrerupt te cleatini între „ba da“ și „nu“.
Încredințare dîrză o zi, și-o zi tăgadă,
În lupta ta cu tine ești unul și-o grămadă.
Acelorași cuvinte le dai alte-nțelesuri,
Eresuri în credință, credință în eresuri,
Și nu e de mirare că ești cum te arăți,
Cusut în lung, din creștet, din două jumătăți.
Căci toate ale tale sînt gemene părechi,
Tălpi două, două brațe, doi ochi, două urechi ;
Dar cînd învălmășeala simțirilor te fură,
Ca să le spui trunchiate nu ai decît o gură.
Tu te deschizi ca ușa, lăuntru și-nnafară,

Cobori şi urci în tine ca printr-un turn o scară,
Ea singură scoboară şi suie în spirală,
Ori că o umblă pasul, ori că rămîne goală.
Eşti o făptură-ntreagă, te-ntrebi, sau de pripas ?
Ai căutat cu şoaptă din ce părinţi te-ai tras,
Din oameni, din nenuferi, din şoimi ? Într-adevăr,
Tu te găseşti cu vremea şi semenii-n răspăr.
În viscole şi gloată, fugar şi duşmănit,
De cîte ori nădejdea de om nu ţi-a murit !
De cîte ori n-ai plîns
Şi zvîrcolit ca rîma te-ai înnodat şi strîns !
Şi te-ai ascunde iarăş. Ţi-e frică ? Ţi-e ruşine ?
În liniştea, oprită ca un suspin, de cine ?
Te scòrmoni toată vremea să afli, să-nţelegi.
Te-ncredinţezi aproape, te răzvrăteşti şi negi.
Îţi mai lipsea din tihnă, în suferinţa minţii,
Să cauţi străbunia şi să-ţi găseşti părinţii.
De tînăr eşti mai vîrstnic, mai trist, ca un bătrîn.
Eu ştiu ce-ţi trebuise de-o vreme : un stăpîn.
Te-ai fi simţind cu tine mai viu şi împăcat
Să te cunoşti odraslă de zmeu sau de-mpărat ?
Din ce-mpărat şi-anume din ce împărăţie,
Crezîndu-ţi cuvenită coroana ei şi ţie ?
Destoinicia minţii n-ar fi putut să iasă
Decît dintr-o-ntrupare domnească de mireasă ?
În ce împărăţie şi-n ce fel de hotare

Stau scaunul și zmeul cu spada-n cingătoare ?
Și ți-ai aflat stăpînul și-obîrșia-n sfîrșit ?
Profèții dintr-o carte, citiți, te-au lămurit ?
Îngenunchiat pribeagul și dosădit în rugă
Se teme că e slobod și se dorește slugă ?
Nu-i scris măcar stăpînul ales de voie bună
Și sluga prietenie să ție împreună.

NUNTA

Dar șovăind cu gîndul între pămînt şi cer,
Te-au prins, pe nesimţite, cătușele de fier
Și lanţurile, jugul şi temniţa. Mîndria
De-a te simţì de sine ţi-o pălmuì robia.
Ieșind din trunchiul tînăr tot ramuri și-alte ramuri,
Se înmulţise omul în seminţii şi neamuri ;
De o cam dată gloată şi àpoi omenire,
Fricoasă-ntîi şi àpoi năvalnică-n neştire.
Pînă-n adîncul lumii, prin zări şi depărtări,
Se desfăcu pămîntul în graniţe şi ţări,
Și graiul orb ajunse să se prefacă-n limbă,
Iar limba-n limbi mai multe simţì că i se schimbă ;
Căci, dintre taine, legea, din toate cea mai mare,
A vieţii,-i frămîntata şi veşnica schimbare.
Monotonia moartă a lenei e-ntreruptă
De clocotul iubirii şi-al urii, şi de luptă.
Curg zilele şi vècii, ca apele devale,

Și totul se-nmulțește, crescînd să se prăvale
Și, prăvălit, se iscă din nou, fără hodină,
Mai sus și mai puternic într-alt chip de lumină.
S-a-mputinat văpaia și,-aproape stinsă, vine
De crește iar vîltoarea, stîrnită de la sine.
Și somnului și nopții le este-adevăratul
Tîlc, a dospi în matcă, fierbintele aluatul,
Ca să-ncolțească plodul și mugurii să dea,
De la stejar la trestii, garoafă și lalea.
E-o nuntă-n toată firea, cu văluri și panglici,
Cînd stelele-n obroace, pe bolți, se fac mai mici.
Mireasa omenirii și-a țărinii dă pîine
Și lapte, pentru pruncii ivirilor de mîine.

DIN TAINE

O altă taină, limba, nu știe cum răsare
Și cum se zămislește după țînut și soare,
Mai limpede, mai aspră, mai posacă.
De ce nu poate gîndul, ascuns în el, să tacă ?
Făptura ei de aer dă floare de lumină
Și are, ca porumbul și volbura, tulpină.
Tăgăduie, ca mintea și trup și căpătîi.
Într-adevăr pribeagă, ce-a fost întîi și-ntîi,
El, Omul ? el, Cuvîntul ? că limbile-au rămas
Să glăsuiască minții, din cărți, și fără glas.
Făptura de cuvinte, din grai sunat și mută,
Nu are, cercetată, plămadă cunoscută.
E înger, e mireasmă atîta de ușoară,
Că fără vînt, nici aripi, decum se iscă zboară ?
Silește-te mai tare, iubite grămătic,
Să-mi spui, că, pînă astăzi, tu nu mi-ai spus nimic.

TRUFAŞUL

Babèl au ba,-mpăraţii lucrară-n lumea-ntreagă,
Ca neam cu neam, alături, să nu mai se-nţeleagă.
Puterea de-mpăcare le-a fost întotdeauna
Făţărnicia, cursa, urzeala şi minciuna.
Ca să-şi păstreze sceptrul, momîia lor de paie
A-mpins, cinstit, poporul în sînge şi-n războaie.
Stăpînul cel mai lacom, fiind şi cel mai tare,
Îşi întindea cruzimea în larg, cotropitoare,
Cu cîrdul lui de ciocli şi corbi nemaisătui,
Peste popoare, roabe ca şi poporul lui.
Zîzania, otrava, mocnită înnafară.
Le-a cuibărit şi-n ţară,
Şi cînd, clocit o vreme, cocea-ndestul veninul,
Haìn, minţit, poporul îşi cotropea vecinul.
Trăit într-o trufie de neam şi-n aţîţare,
Se înteţisc ura zăcută-ntre popoare,
Şi ura moştenită, niţel cîte niţel,
Zbucnea în năvălire şi măcel.

PRIETENIE

Dar luat vrăjmașul singur, în parte, fiecare,
Era un om ca tine, cu buzele amare.
Tu i-ai ucis un tată, el ți-a ucis un frate,
Din țara prinsă-n flacări pierise jumătate.
Erau zvîrliți în groapă cu morții, și răniții,
De vii, și oropsiții de-ai lor și urgisiții.
Tu n-ai văzut, ca mine, închise de curînd
Și proaspete, mormintele mișcînd.
Ce ți-am făcut eu ție, ce mi-ai făcut tu mie,
Ca țara ta să fie cu-a mea în dușmănie?
Ne pasă, oare, nouă, că domnii-n capitale
Se-ngînă ca dulăii rînjiți și-și dau tîrcoale?
Ni se sporește vlaga, și grîul ni se coace
Mai repede-n războaie decît în timp de pace?
Ca să se piardă urma, cel ce-a intrat să fure
Dă foc și la pădure.
Să ardă codrii, munții și zimbrii-n jar, și cerbii,

Stîrpit în pleşuvia de scrum şi colţul ierbii.
Cu pòtera-n potecă, haiducii-odinioară
Ştiau şi să şi moară,
Pe cînd stăpînii lumii, de-obîrşie crăiască,
Şi sluga tîrîtoare ştiu numai să trăiască.
Şi domnul, ca tîlharul, îşi întocmeşte-o lege
A lui, cum o-nţelege.
Deosebirea este că unul o plăteşte
În streang, dar cel cu biciul şi legea-mpărăţeşte.
Ascunsă-n ea prin colţuri cotite şi-n unghere,
Din care-şi trage drepturi, mîndrie şi putere.
Căci legea pentru dînsul e dulce, bade-Ioane,
Şi numai pentru tine e plină de căpcane.
El poate mii de oameni, în tihnă, să omoare,
Legîndu-şi zalhanaua de cîmpul de onoare.

Deci, mi-ai ucis copiii, și ți-am ucis părinții.
De ce ? Fără pedeapsă ? De dragul suferinții ?
Ne-a luat pe sus cu steaguri, din liniște și muncă,
De la cazma și pluguri, deodată, o poruncă,
Cu tobele nainte, mergeam ca la paradă,
Cu pajura pe steaguri, o pasăre de pradă.
Încă săraci, noi ceștia, cîrpeam odinioară,
Pe un ștergar cu coadă, ce-aveam și noi, o cioară,
Și dincolo de Milcov, un cap de bou blajin,
Pe-ntinderea de stambă, pe băț, de un arșin
Acum, ne lua vulturul din țărină, cu el
În falduri de mătase, cu ghiara de oțel.
Noi am plecat ca orbii, cu sufletul la gură,
Cîntînd, tot din poruncă, zvîcniri de-ndemn și ură.
Pe la sfîrșit de vară,
Ne-am întîlnit cu moartea la capătul de țară.
Acum, în locul nostru, oștire cu oștire,

Stau două cimitire.
Din ce-a fost nebunie bolnavă, ne fu scris
Să ne rămîie-n casă tot un coşciug închis.
În fiecare noapte, simţim cu noi în pat
Cîte un mort culcat.
Nou, cimitirul nostru, de-acolo se întinde
Încoace, pretutindeni — şi-n suflete, morminte.
Ce-i fi pierdut tu nu ştiu nici cît se mai cunoaşte,
Dar sufletele noastre sînt boltniţe de moaşte.
Icoanele-n părete sînt chipuri de părinţi
Trecute-n carne veche şi palidă de sfinţi.
Mai un război de-a surda, pribeag sau într-adins,
Şi vatra ni se sfarmă, şi neamul ni s-a stins.

LUPTĂ ȘI RĂZBOI

Tu, pentru stîrpitura cu-o slujbă peste oale,
Iei temnița și ocna Prea Înnălțimii Sale,
El caută război.
Războiu-i pentru trîntori, iar lupta-i pentru noi.
Războiul te mînjește, dar lupta-i datorie,
Să nu adormi pe-o coajă de pîine și-o simbrie.
Cumplita răzbunare, dintr-alt război rămasă,
O ia cu el oșteanul și-o zgîndără acasă,
Pînă-și încinge spada din nou, cînd se deșteaptă
Mînia potolită, sau dreaptă sau nedreaptă,
Dar aţîţată totuș, în vrajba de străin,
De slugile alese cu leafă și tain,
De nu se-adună-n voie popor lîngă popor,
Trecînd, la-nvierșunare, și peste hoitul lor,
Atunci, războiul lumii, purtat între nebuni,
Îl vor răbda o dată la cîte șase luni,
Precum i se năzare

Nebunului mai mare,
Şi, secerat de oameni, pămîntul, ca de-o boală,
Va spînzura la urmă,-n văzduhuri, tidvă goală,
Şi nimeni, nicăirea, ce-a fost n-o să mai ştie,
Cînd ţările-ngropate vor fi nişte sicrie.

RÎNDUIALA

Din vremile bătrîne, cinstit, copilăros,
Poporul, blînd, primise pămîntul drept prinos.
Bogata moștenire l-a așteptat, muncită,
Să-i dea rodire nouă,-nsutită și-nmiită,
Și avuția zestrei sporì îmbelșugată.
Dar iată că mîncării șireți se și arată.
O ceată lenevită-n carîtă și caleașcă
Și strînsă cu limbùții de seama lor în gașcă
Au adunat mulțimea cu vorba lor frumoasă
Și-au colindat tărîmul întreg, din casă-n casă.
Purtau giubea cu blană, găitane și chenar
Și galbene mătănii, în mîini, de chihlimbar,
Că neavînd de lucru și mătăsoși la piele,
Își învîrteau șiragul și numărau mărgele.
— „Noi sîntem de la Curte și înțelepți de casă,
Și voi sîntèți poporul și gloata numeroasă.
Voi sînteți mulți, și carnea vă e bătătorită,

Noi sîntem ce se cheamă, la carte, o *elită*.
Deşi n-am pus spinarea şi ceafa la povară,
Nici sarcina ce-o ducem nu este mai uşoară.
Şi boul cară greul pămîntului, dar cum
Joian nu s-ar abate, nedus de om, din drum ?
Cu *băis* a ţine stînga, şi dreapta lui cu *cea*.
El merge cum pofteşte stăpînul, vrea-nu-vrea.
Vedeţi, se potriveşte cumva despre puteri
De a mînà cireada de boi să fim boieri.
Ce uriaşă vită
Şi-atunci cînd e scopită !
Dar namila cu coarne, tot rumegînd în pace,
Noroc că n-are gustul de-a-mpunsul să se joace.
Că-ntr-altfel o schimbare-n deprinderea tăierii
Ar face bou boierul, şi boii-ar fi boierii.
De-i vacă, cine trece o mulge de o vadră.
Ea rabdă, credincioasă la datină şi vatră.
De-i bou îi vîri spinarea în jug, şi boul trage,
Prea mulţumit şi gata aproape să se roage.
Doar taurul sfărîmă şi stînca ; de viţel
Am luat măsuri să-l facem bleg, dulce şi mişel.
Grămada asta mare, cuminte, ca să fie
Purtată după voie, e ca o jucărie.
Că un crîmpei de minte cîrmeşte o cireadă
Cireada n-are vreme de gîndul ei. Dovadă :
Mai multe mii de vite

Ascultă umilite
Şi nu se întărîtă
De un geambaş cu bîtă.
Voi să munciţi cu braţul, noi ne muncim cu
mintea,
Şi fie cît dovleacul, cît mazărea sau lintea
De mică, mintea duce popoarele nainte
Sau îndărăt. Atîrnă. E minte şi e minte.
Le duce cu porunca şi voia ei de sus.
De-acolo unde capul, de peste om, e pus.
Noi sîntem mintea, capul, gîndirea, prin urmare,
Şi voi prea preţioase, dar totuş mădulare.
Munciţi, şi fără grijă. Vi-s muncile cam grele,
Dar noi vă stăm alături, lungiţi pe canapele.
Avem ori nu dreptate? Răspundeţi la-ntrebare."

Şi-a cam codit răspunsul mulţimea, cît se pare.

UN ALTUL ZISE

Un altul zise : — „Oameni, ca să-nțelegeți bine
Tot rostul fără seamăn, ce vi se și cuvine,
Și noi, tîlmacii legii, ne-am hotărît supuși
Să ascultăm porunca unei mai mari păpuși.
Că-i zice Domn sau Rege, Sultan sau Președinte,
Totuna e, la urmă : zicală de cuvinte.
El dă dintr-o sprînceană, l-am și-nțeles, că-l știu.
Fie că-i cu coroană, tichie sau chipiu,
Și voia lui de pace
Sau de război e lege, că vrea sau se preface.“
Atunci, se arătară cinci inși ca de argint,
Cu mîna-ncîrligată în sus, blagoslovind,
Ca niște uriașe burdufe de cimpoaie
N-ar fi putut din șale nicicum să se-ncovoaie,
Ca să dezlege, — zice Iordanul din pustie, —
Curelele opincii Celui-ce-va-să vie.
Neîmbrăcați în piele de capră, groși în fuste

Şi burţi, dădeau dovadă că nu mîncau lăcuste,
Ca omul sihăstriei, naintemergătorul
Ioan Botezătorul.
Cu foalele lăsate sta otova piciorul.
Pe frunţi purtau cunună cu fund, ca de tingire,
Sticlind din diamante, zmaralde şi safire.
Veneau sunînd cădelniţi în jurul lor şi alţii,
Un cor de glasuri, psalţii.
— „Noi sîntem totdeauna cu orice stăpînire
Şi-o legănăm cu stihuri cîntate din Psaltire,
Creştinii cu creştinii, păgînii cu păgînii,
Că Dumnezeu ne-alege să ne-ascultăm stăpînii.“

Ieşea şoptit un mùrmur, din pîlc, o rugăciune :
„Deşertăciune-s toate, sîntèm deşertăciune...
Nu-ţi bizuì nădejdea de mîine niciodată
Pe zilele, ca zoana şi pleava vînturată...
În gemete şi plînset ne trecem, şi-n povară...
Nu adunaţi în viaţă durerilor comoară.
Comoara voastră-i strînsă în cer şi, după moarte,
Cel ce cunoaşte toate vă cheamă şi v-o-mparte...
Iubiţi-vă mai-marii şi-i ascultaţi... Veniţi
Şi-ngenunchiaţi la tronul aleşilor, smeriţi...
Sîntèţi flămînzi desculţii şi goii ? Un sătul
Nu are ce v-aşteaptă, pe voi, mai îndestul.

Uitaţi-vă-n văzduhuri cum cele zburătoare
Nu se-ngrijesc de hrană şi-o au cu-mbelşugare...
Şi cine-i învestmîntă pe crini împărăteşte ?
Izvoarele şi unda lor cine le păzeşte ?...
Răbdaţi cu bucurie mucènie şi chin,
Prigoană, nedreptate, batjocură... Amin.“

TEMEIUL NI-I FRĂŢIA

Frăţia ni-i temeiul,
V-o spunem mai cu seamă cu condeiul,
Că scrisul şi hîrtia ţin locul, pe curat,
Şi-al omului de-alt'dată, de-acum numerotat.
Cît ne-am trudit cu glasul, socot că bănuiţi,
Să vă-nnălţăm în rîndul de oameni fericiţi.
Fiindcă-ncepeţi viaţa din nou cu noi în frunte,
Să ţinem socoteala şi-a trebilor mărunte.
Ce faceţi voi cu-atîta întindere de ţară ?
V-ajunge cîtă sapa şi plugul cîtă ară.
Bucata de ţărînă pe care-aţi semăna
N-ar fi nici trebuinţă să zici „e-a mea", „e-a ta".
De fapt, întreg pămîntul e-al nostru,-al tuturor,
De vreme ce frăţeşte trăim pentru popor.
Îl împărţim cu vorba de-a latul pe hotare.
Cu cît mai mare-i rangul, şi-ntindere mai mare.
De pildă, pentru Vodă şi seminţiei sale

Le-am pregătit mai multe moșii de deal și vale
Și șesuri, munți și codri, cărbune și țiței,
Făr-a uita la daruri nici lista de căței ;
Un țărm și-un cot de mare,
Ca să clădim pe piatră castèle cu pridvoare,
Conace și palate, grădini pentru stăpîne,
Cu mori, cirezi și turme și herghelii și stîne.
Familia-nmulțită cu prinți și principese,
Că nașterile-s multe, în șiruri lungi și dese,
La unchi, mătuși, cumnate, surori, nepoți și veri,
Și alte rubedenii de mîine, de-azi, de ieri,
Se cade fiecare, în vîrstă și sugaci,
Să aibă cîte-o țară cu vii și-un cîmp cu vaci,
O fabrică de zestre și pivnițele sale ;
Să iasă, din ce curge și pică mult, parale.
Să facem, cuvenite la gineri și nepoate,
Din optzeci de județe, optzeci de principate.
O dinastie nouă se-ncheagă pe-ndelete,
Băieți cîteva rînduri și cîteva de fete,
Și nu e trebuință, născuți de-aceeaș mamă,
Să semene cu tatăl, dac-ai băgat de seamă.
Ba nu e nici nevoie să știe să vorbească,
Așa-zicînd, vreo limbă, de pildă, plugărească.
Pentru coșar și vite, cu două-trei, streine,
Ajung să se-nțeleagă cu voi destul de bine.
Că tălmăcirea-n aur a limbii și venitul

Ei le pricep îndată, măcar cu pipăitul.
De-altminteri, cîrmuirea și bunii ei cîrmaci
Se îngrijesc să aibă cît mai cuminți tîlmaci.
La urma urmei, domnii pot face o ispravă
De prinți, chiar dacă limba li-i groasă și gîngăvă.
În parcuri ocolite cu ghimpi, de vînătoare,
Vom strînge-ntre zăplaze fazani și căprioare ;
Să le avem de-a gata, închise ca-ntr-o cușcă.
Te-apucă dorul nobil și patima de pușcă
Și ai la îndemînă vînaturile grase,
Fără să-ți bage frica și tremurul în oase,
Sălbăticiunea-n codru prin vînt că te miroase.
Primejdia-i ferită, să-ți iasă-n drum un țap
Și să te-arunce-n rîpă, de-a dura, peste cap.
Ne place ciuta blîndă, copilă și zglobie,
Să o vedem întinsă, cu ochii-n agonie.
Vînatul, ca și omul, împrejmuit cu legi,
Îl ai cînd vrei și sigur și poți să ți-l alegi.

A MAI TRECUT O VREME

Și-a mai trecut o vreme, și zeci de vremi, și sute
Și mii de vremi, pe număr, în șir, nemaiștiute.
Puterea-nscăunată a stăpînit cu jugul
Popoarele, pămîntul, gîndirea și belșugul.
N-ajunse-n luptă omul să biruiască firea
Că trebuì să intre-n război cu stăpînirea.
Decum pășește insul din treapta lui afară
Nu mai e om ca tine, ci se preface-n fiară,
Și ins pe ins apasă îndată ce se suie,
Și-l răstignește-n cuie,
Și neamuri și popoare și mii de ani, întregi,
Au fost ținute-n lanțuri de slugi de regi și regi.
Un rege ce se cheamă în cronici Rege-Soare
Sta-n sfaturi cu șezutul sub tron pe o căldare.
Pe gaura din fund
Răspunsul Maiestății se deslușea rotund.
Curtenii ascultîndu-l din două voci odată,

Una ieşea vorbită, şi cealaltă cîntată.
Curtenilor de viţă li-i nasul surd şi mut :
Nici oala, nici răsuflul din vînturi nu le put.
Prea măguliţi în sine şi fericiţi să intre,
Ei află ce gîndeşte stăpînul şi din vintre.
De-altfèl întotdeauna şi-ncins cu chiparoase
Şi crini, un tron miroase
A stîrv, a murdărie, avutul strîns porceşte
Îi dă trufie celui ce, prost, te porunceşte.
Ohabnicele bunuri din danii şi din òcini
Ajunseră să scoată duhori de grajd şi cocini,
Şi s-a întins leşinul şi putreda duhoare
De le-a răbdat în suflet şi cuget fiecare,
Un timp, cîteva timpuri. Mocirla adunase
Din loc în loc, să zacă, lătùrile spumoase.
O dîră de mocirle legase între ele
Tărîmurile-nchise, palate şi castèle.
Puroaiele umflate, hrănite zmîrc cu zmîrc,
Au copt buboiul negru, înmugurit cu sfîrc,
Şi-atunci, din ţară-n ţară,
Buboaiele, atinse de ac şi foc, crăpară.

A FOST O NOAPTE OARBĂ

A fost o noapte oarbă, cu luna-n ceruri lipsă.
Stăpînii-şi amintiră, treziţi, de-Apocalipsă.
Cetăţi, oraşe, cuiburi de lene şi păcate
S-au zguduit deodată, răsturnate.
Ospeţele-n furtună, zburate de vîrtej,
Opriră dumicaţii-n gingie şi gîtlej.
Amestecaţi cu cioburi, stăpînilor, subt mese,
Li se trezea beţia de prinţi şi de prinţese.
Un urlet, ca de mare-n răzvrătire.
Linţoliul gros al morţii-ncepu să se deşire.
Irumptă, omenirea din ghizduri şi zăgaze
Isca vîltori, prăpăstii şi piscuri de talaze.
S-au prăbuşit în haos statuile, pe rînd,
Cu slava lor de idoli, de piatră şi pămînt.
I se părea lui Vodă că doarme şi visează.
Beţia lui de noapte se pomenise trează.
În gloata răzvrătită, puhoi ca de catarge,

O negură se-ngroaşă, o negură se sparge.
El vede ce nu vede şi ce i se năzare :
Un uriaş cu-o faclă aprinsă intră-n zare.
E-adevărat, e-aievea, e răscoală.
Îl caută norodul : împărăţia-i goală,
Şi una după alta i-s uşile-ncuiate.
Le-a sfărîmat pe toate
Şi într-a doua sută cămară dărîmată
Răscoala dă de Vodă pitit într-o privată...

Cînd cumpăna răbdării, Măria-Ta, se frînge,
O ciutură-i de lacrimi şi-o ciutură-i de sînge.

SÎNGELE

Nici piatra nici pămîntul n-au sînge. Numai ţie
Ţi-a dat ursita noastră această avuţie.
În veşnicia toată
A fost făcut cu vraje şi sfînt numai o dată,
Că sacra lui comoară
Nu se mai face-n lume, pe veci, a doua oară.
Cînd l-ai primit în taină, porunca ţi s-a dat
Să ţi-l păstrezi de-a pururi întreg, nevătămat.
Şi-n tot aceeaş taină, purtat mereu în tine,
Să-l laşi drept moştenire şi celui care vine.
Şi ţi-a mai dat ursita şi lacrima, de-atunci,
Să ţi-o păstrezi de-aşijderi şi-n gol să n-o arunci.
Ţi-ai dat tu oare, seama, tu, omule, de-aproape,
Că lacrima-i tot sînge în roua strînsă-n pleoape ?
Ce ai făcut cu ele, neomule, corcit
Dintr-un strigoi zănatec, pribeag şi chinuit ?

Tu sîngele sfinţirii alese l-ai vărsat :
Dureri peste durere, păcat peste păcat,
Şi jurămîntul vieţii uitate l-ai călcat.
Te-ai furişat prin noapte, şi spada ta murdară
Neîntrerupt pîndeşte în somn şi ne omoară,
Să prade şi să fure...
Blestèm asupra voastră, şi spadă şi săcure !

CEL CE GÎNDEŞTE SINGUR

Cel ce gîndeşte singur şi scormone lumina
A dat o viaţă nouă şi-un om de fier, maşina,
Fiinţă zămislită cu gîndul şi visarea,
Nenchipuit mai tare ca braţul şi spinarea.
Cu ea brăzdezi pămîntul în lung şi lat şi sameni,
Şi una ţine locul la mii şi mii de oameni.
Topitorìi, cuptoare, mori, puţuri, fierăstraie,
O sîrmă dă lumină, o ţeavă vîlvătaie,
O lampă duce graiul şi dă-n văzduhuri veşti
Că omul zămisleşte puterea din poveşti
Se face depărtarea mai scurtă decît pasul,
La mii de poşti s-aude şi se cunoaşte glasul.
Vorbeşti cu fundul lumii la tine, din odaie,
Secunda-ntrece veacul şi timpul se-ncovoaie
Pe-o sfoară cît e firul de păr şi se agaţă
Vecia, nesfîrşitul, pe un crîmpei de aţă.
Se-nnalţă slabul, omul, pe àripi în Tării

Și-aduce de acolo noi legi și mărturii.
Iată-l, scoboară-n hăuri cu coiful lui rotund
Și rîcîie oceanele pe fund.
El trece prin vîlvoare, prin cremene și gheață.
Pornise de cu seară, s-a-ntors de dimineață,
Și nu l-a ars dogoarea, nu l-a-mpietrit nici gerul.
E țara lui pămîntul și l-a-mpletit cu cerul.
Și-aprinde lîngă Argeș luleaua, și văpaia
Din pipă încă-i arde, ajuns pe Himalaia,
Și pîinea coaptă-acasă, într-un cuptor domol,
I-o gustă pinguinii tot proaspătă, la pol,
Și, în sfîrșit, urmașul lui Prometeu, el, omul,
A prins și taina mare, a tainelor, atomul.
El poate omenirea, în cîteva secunde,
S-o-ntinerească nouă pe veci, ori s-o scufunde.

E timpul, slugă veche și robul celui rău,
Tu, omule și frate, să-ți fii stăpînul tău.

POSTFAŢĂ

Dacă geniul eminescian se impune în plan vizionar ca un spirit însetat de plenitudine, ce scrutează adîncurile unui timp al genezei din care purcede uriaşul drum al devenirii istorice a umanităţii, acest elan departevăzător al cugetului, chiar dacă nu reprezintă o constantă a demersului său poetic şi nu aspiră cu atîta fervoare către totalitate, îl vom regăsi şi în opera lui Tudor Arghezi. În cuprinsul acestei creaţii profund permeabilă la marile adevăruri şi sensuri ale existenţei, poemul *Cîntare Omului* reprezintă şi din acest punct de vedere un moment semnificativ. Acea înfrigurată, tulburătoare interogaţie a psalmistului, care în *Cuvinte potrivite* oscila între credinţă şi tăgadă („Să văd : eşti şoimul meu cel căutat ? / Să te ucid ? Sau să-ngenunchi a cere"), între tînguire („Tare sînt singur, Doamne, şi pieziş ! / Copac pribeag uitat în cîmpie") şi răzvrătire („Şi te slujesc ; dar, Doamne, pînă cînd ?"), iritat de-atîta zadarnică aşteptare şi „drămuire", — nu mai capătă acum inflexiunile unui soliloc metafizic, ci patosul unui

imn închinat vieţii şi omului sieşi stăpîn. Tonul interogativ se degajă adeseori din poemul *Cîntare Omului*, dar nu pentru a sugera o stare existenţială de neliniște sau înfiripărea unui dialog — de altfel mereu dezavuat de absenţa interlocutorului — cu divinitatea, ci, de data aceasta, pentru a celebra miracolul vieţii, cutezanţa spiritului şi faptei umane.

Vechea temă a originii şi evoluţiei societăţilor omeneşti ce a ispitit încă din antichitate pe atîţia mari poeţi şi gînditori marchează şi substanţa ideatică a poemului arghezian. Dezvoltînd poetic această temă, cu optica unui creator al veacului său, înrîurit de concepţia materialist-dialectică despre lume şi viaţă, Tudor Arghezi ne-a dat, după I. Heliade-Rădulescu (în *Anatolida*) şi Eminescu (în *Memento mori*), unul din cele mai sugestive şi dense poeme sociogonice din literatura noastră.[1] *Cîntare Omului* atrage luarea aminte şi dintr-un alt unghi. Într-o bună parte a desfăşurării sale, poemul are contingenţe intime cu ceea ce s-a numit arta sublimului, ilustrează în mod peremptoriu această categorie estetică, adăugîndu-i noi valenţe. Ce alt-

---

[1] Privit în strînsă corelaţie cu întreaga istorie a acestei teme literare, cu modul în care ea a fost înţeleasă şi tratată de diverşi gînditori, istorici şi poeţi în decursul timpului, în felurite literaturi europene, *Cîntare Omului* a format obiectul unei substanţiale lucrări datorată lui Tudor Vianu. Prin fineţea şi adîncimea interpretărilor şi, nu mai puţin, prin vasta erudiţie care călăuzeşte studiul lui Tudor Vianu, *Arghezi, poet al omului* este de departe cea mai importantă exegeză consacrată acestui poem. De aceea, orice nou comentariu întreprins dintr-o atare perspectivă ar evita cu greu riscul forţării unor uşi deja deschise, prospectării unor căi frecventate.

ceva este vibrantul poem arghezian dacă nu celebrarea lirică a unor acte de excepţie, semnificînd marile etape ale dezvoltării şi emancipării speţei umane, acte de o incontestabilă noblеţe, care trezesc în noi un sentiment de admiraţie, dar şi de certitudine, de încredere în capacitatea omului de a răzbi obstacolele, de a domina forţele potrivnice? Iată, rezumînd sugestiv sensul poemului arghezian, aceste cuvinte de care ne despart veacuri, dar care îşi păstrează, nealterată, o impresionantă rezonanţă de actualitate: „natura (...) ne-a adus la viaţă şi pe lume ca la o mare sărbătoare, ca să fim spectatori ai universului şi aprigi luptători, şi ne-a sădit în suflete de la început o neînvinsă dragoste pentru tot ce-i mare şi pentru tot ce-i mai minunat în faţa privirilor noastre. De aceea lumea întreagă nu poate potoli setea de contemplare şi cugetare a omului; gîndurile lui trec adesea dincolo de hotarele lumii înconjurătoare şi, dacă cineva ar cerceta cu privirile lumea în care trăim şi ar vedea cîtă putere are asupra noastră în toate privinţele tot ce-i extraordinar, mare şi frumos, va şti îndată pentru ce ne-am născut.“ Cercetătorii ezită încă şi astăzi dacă să atribuie paternitatea acestui opuscul — cunoscut în istoria culturii ca *Tratatul despre sublim* — lui Dionis din Halicarnas sau lui Longinus. Este una din cele mai vechi atestări teoretice a categoriei sublimului.

În viziunea lui Tudor Arghezi, omul apare la început, într-o fază presocială, ca o fiinţă urgisită, „gîngav, pribeag şi mut“, rătăcitor printre vedenii, plătind „batjocura“ divină de a fi

fost zămislit din materiale inferioare — „din frămîntarea ţărînii cu scuipat“ — părînd hărăzit de la naştere unei vieţi larvare, cel mult instinctuale, unei perpetue captivităţi în „temniţa fiinţei“ bîntuită de spaime obscure. Acumularea de epitete şi comparaţii e menită a sugera această fragilitate a făpturii umane, complet dezarmată, expusă tuturor pericolelor din natură :

Erai, ca pe-o hlamidă de purpura, o scama,
Un ac cu borangicul pierdut într-o năframă,
O copcă rătăcită printre frînturi mărunte.
Încă-ncîlcită-n ceaţă, în cîlţi şi-n amănunte...

(Chemarea îmălţării)

Adresîndu-se direct acestui „copil din flori“, aflat în „răspăr“ cu vremea şi semenii, poetul evocă condiţia vitregă, tragismul existenţei omului la începuturi :

În viscole şi gloată, fugar şi dușmănit,
De cîte ori nădejdea de om nu ţi-a murit !
De cîte ori n-ai plîns
Şi zvîrcolit ca rîma te-ai înnodat şi strîns !

(Copil din flori)

Furişîndu-se tîrîş printre tenebre, făptura umană simte deodată un tainic imbold. Înălţarea omului în poziţia verticală este un episod decisiv, de o măreţie sublimă, ce prefigurează sensul mereu ascendent al devenirilor sale ulterioare. Încleştarea omului cu umbra, în efortul titanic de a se învinge pe

sine, se conturează ca un tablou de o mare frumusețe plastică în care, conștientă parcă de săvîrșirea unui miracol, întreaga fire pare a-și conteni suflarea. Amplitudinea perspectivei, spațiul stilizat, purificat pînă la simbol, conferă întregii atmosfere în care se consumă actul dramaticei descătușări o grandoare ce atinge sublimul :

Te-ai tăvălit pe pietre ca șarpele rănit.
Nu ți-a slăbit nădejdea. Mereu te-ai prăbușit.
N-o să mai uit nici lupta cu sine-ți, nici această,
În cerc de orizonturi imens, cîmpie vastă.
În mijlocul ei, omul vedeai cum strîns se zbate
Încăierat cu umbra lui în singurătate.
Tăcerea își oprise și suflul și-aștepta :
Va birui pămîntul, sau zvîrcolirea ta ?

(Eu, umbra)

Mitul primei mari izbînzi a omului capătă astfel o accepție sublimă. E cucerirea pe care acesta o obține, în primul rînd asupra propriei sale naturi, modelîndu-și-o radical, pregătind-o pentru alte achiziții esențiale care, ca într-o veritabilă reacție în lanț, se atrag, se stîrnesc, se cer și decurg inexorabil unele din altele, înscriindu-se ca verigi trainice ale unui nesfîrșit șir de biruințe.

Un cugetător subtil ca Emerson va intui mecanismul, continuitatea acestui proces : „Nici un om nu a trecut printr-o experiență care să-l satură pe deplin ; partea cea mai de preț

a ei este vestirea unei experienţe superioare". O dată cu această „măreaţă sărbătoare", privirea „tîrîşă" a omului ajunge „scrutătoare, senină şi stăpînă", îmbrăţişînd orizontul vast al lumii, descoperă frumuseţea mirobolantă a universului înconjurător. Perceperea spectacolului mirific al pămîntului, revelaţia nemărginirii lumii se răsfrîng asupra naturii omului, determinînd transformări nu numai în datele sale biologice, dar şi în sensibilitatea şi cugetul său, care, dezvoltîndu-se, se eliberează de puterea tutelară a zeităţilor.

„Măreţia noastră stă în cugetare", scria Pascal. Poetul subscrie la acest adevăr, văzînd în cuget „giuvaerul" cel mai de preţ al omului. Avîntul prometeic prin care acesta smulge naturii una din tainele ei — focul — coincide cu cea dintîi răzvrătire a omului faţă de divinitate :

Într-un avînt sălbatic te-ai dus pînă la stele
Şi te-ai întors, aprinsă, cu una dintre ele.

(La stele)

Descoperirea focului îl stimulează pe om să pătrundă în „aşternutul de paturi şi mistere" al pămîntului *(Flacăra păzită)* şi să se angajeze tot mai intens pe calea cunoaşterii. Se iveşte, astfel, un nou tip de om : „născocitorul", descoperitorul bunurilor materiale şi al uneltelor, indispensabile în procesul muncii, care îi pot ameliora, dar şi aservi existenţa :

Ai născocit făina şi pîinea tuturor,
Ca să ajungi de pîine gonit şi cerşetor...

(Născocitorul)

Ingeniozitatea omului sporeşte :

Ai logodit văpaia cu apele-n vîltoare,
Să mîne sumedenii de mori şi de cuptoare.

(Pe drum)

Se configurează imaginea unui timp epopeic, răsunător de fapta izvoditoare de nou a omului :

S-a zguduit văzduhul şi răsuna şi hăul,
Cînd se-auzi ciocanul zdrobind pe muchi ilăul.

(Pe drum)

Născocitorul este o prefigurare a lui *Homo faber*. Însufleţit de un tot mai febril neastîmpăr creator, omul chibzuieşte un alt gînd temerar, a cărui înfăptuire îi va călăuzi viaţa către noi ascensiuni :

Rîvneai mai sus cu mintea decît era datoare
Zvîcnirea unei schiţe, făcută de-ncercare.
Te tulbura năluca trecînd, ţi-era urît
Ca unui fără vlagă oştean posomorît.
În liniştea făpturii erai neliniştit,
Uitîndu-te cocorii că zboară-n asfinţit.

(Mai sus)

Această descoperire — pe care, la timpul său, un spirit genial ca Leonardo da Vinci avea s-o anticipeze profetic în acele nemuritoare cuvinte : „Marea pasăre îşi va lua zborul ei

dintîi pe spatele unei lebede mari ; şi umplînd lumea de uimire, umplînd cu faima ei toate scripturile, de-a pururi laudă cuibului în care se născu“ — probează de-acum vocaţia faustică a omului, nestăvilita sete de cunoaştere a „celui ce gîndeşte singur“. Ritmul alert al enumerărilor sugerează această febră creatoare, simptom al emancipării spirituale a omului care, demn urmaş al legendarului Prometeu, îşi proclamă tot mai temerar supremaţia asupra naturii, smulge tainele materiei, descoperind atomul, anihilează distanţele :

Topitorìi, cuptoare, mori, puţuri, fierăstraie,
O sîrmă dă lumină, o ţeavă vîlvătaie,
O lampă duce graiul şi dă-n văzduhuri veşti
Că omul zămisleşte puterea din poveşti.

. . . . . .

Secunda-ntrece veacul şi timpul se-ncovoaie
Pe-o sfoară cît e firul de păr şi se agaţă
Vecia, nesfîrşitul, pe un crîmpei de aţă.
Se-nnalţă slabul, omul pe àripi în Tării
Şi-aduce de acolo noi legi şi mărturii.

(Cel ce gîndeşte singur)

Viziunea pe care o capătă în poemul lui Tudor Arghezi odiseea devenirii şi împlinirii omului degajă, aşadar, în multe din aspectele sale patetic înălţătoare, o măreţie sublimă. Formula „omenesc, prea omenesc“ nu numai că îşi pierde orice

nuanță peiorativă, dar, în loc de a mai legifera slăbiciunea ancestrală a omului, ajunge să echivaleze tocmai cu opusul acestei trăsături, exprimînd o nouă dimensiune a sublimului, izvorît din climatul tonifiant al lumesculuí. Sublima înălțare a omului e plătită „cu chin și suferință și slavă, omenește". E o accepție fundamental deosebită de sensul filozofic pe care gînditori iluștri, precum Kant și Hegel, îl atribuiau acestei noțiuni. Filozoful din Königsberg contesta posibilitatea ca sublimul să fie conținut în vreun lucru al naturii, într-o formă sensibilă, el privind „numai idei ale rațiunii". Dezvoltînd această idee, Hegel definea sublimul ca o „încercare de a exprima infinitul, fără a găsi în lumea fenomenelor un obiect care să se dovedească potrivit pentru această reprezentare". Drept urmare, el vede sublimul cuprins „în substanța unică și absolută", divinitatea ce a zămislit reprezentînd „expresia cea mai pură a sublimului însuși", lumea creată fiind limitată, mărginită, un „accesoriu preamăritor al gloriei lui Dumnezeu". Contingența ființei umane cu sublimul, Hegel o considera realizabilă doar în conștiința nimicniciei acesteia față de divinitate: „în ceea ce îl privește pe om, de sublim se leagă sentimentul propriei sale finități și în același timp sentimentul distanței de netrecut ce-l separă de Dumnezeu". (Hegel: *Prelegeri de estetică.)*

Forța elevației poetului nu mai glorifică acum tăria divinității, ci puterea omului care proclamă, afirmă cu vigoare, într-un sens eminamente constructiv, primatul posibilului înlăuntrul realului. Lumea nu mai apare ca o revelație a lui

Dumnezeu, ci ca un univers dezdivinizat din momentul în care intră în raza cunoaşterii umane. Tot atunci universul îşi dezvăluie nemărginirea. Aşa încît angajarea neîncetată a omului pe drumul cunoaşterii e în concordanţă cu sensul devenirii lumii. Omul anexează, cu fiecare nouă descoperire, alte teritorii, pătrunzînd tot mai adînc în infinitul universului care, concomitent cu efortul său, îşi desfăşoară imperturbabil extraordinara sa expansiune. Creaţia care venerează acest om, vocaţia sa faustică se recomandă ca o artă a sublimului. Vădind prin aceasta un profund caracter umanist, poemul *Cîntare Omului* aparţine, prin multiple legături, unei asemenea arte.

Autorul necunoscut al *Tratatului despre sublim* încercase, pe lîngă o lămurire a termenului (sublimul egal „un ecou al măreţiei gîndurilor", „tot ce-i exprimat cu viaţă, cu răscolitoare putere de închipuire", „acea aplecare de la natură către idei mari şi nobile"), sau o definire a artei sublimului (care s-ar remarca printr-o „desăvîrşită înălţime a expresiei"), să deslu-şească în ce constă tehnica sublimului, stilul caracteristic acestei arte, ca şi procedeele, mijloacele de potenţare a sublimului: amplificarea expresiei, schimbarea ordinii cuvintelor, a numărului şi persoanei, a timpului la verbe, selectarea cuvintelor, frumuseţea metaforelor etc. Asemenea mijloace artistice pot fi uşor detectate şi în poemul lui Arghezi. Sporirea expresiei în scopul revelării sublimului o observăm în cascada de epitete, comparaţii şi metafore ce se constituie în serii sinonimice, cum

a remarcat Tudor Vianu. Iată unul din exemple, sublimul izbînzii omului fiind revelat prin contrast cu condiţia precară a înaintaşului său primitiv, înfăţişată astfel :

Strein în pribegie, plăpînd şi venetic,
Erai cît o fărîmă de fulg şi de nimic,
O coajă de tărîţe, o ţandără, o pleavă.
Bălan şi gol, făptura parcă-ţi era bolnavă.

(Chemarea îmălţării)

Faptul că pe parcursul poemului întîlnim adesori forme de rostire orală, nu obstrucţionează iradierea sublimului. Merită amintit că însuşi autorul *Tratatului despre sublim* prevenea asupra excesului de puritanism în alegerea expresiilor, prin slectarea doar a cuvintelor nobile şi expurgarea expresiilor simple, obişnuite : „Cuvîntul vulgar e cîteodată mai expresiv decît cel ales, după cum se vede din viaţa din toate zilele, iar ceea ce-i obişnuit e şi mai convingător".

Probînd un acut simţ al prospeţimii, mlădierii şi plasticităţii limbajului poetic, Tudor Arghezi îmbină fără discriminare termenii uzuali cu cei scriptici, cuvîntul vechi şi rar cu forme dialectale de expresie. Spicuim cîteva dovezi lexicale ale oralităţii stilului arghezian care fac din poet un rapsod, un cîntăreţ, iar din poemul său, cum o arată şi titlul, o „cîntare", o slăvire a omului : „de-a surda", „ne fu scris", „zicu-mi", „cleatini", „hăis", „cea", „ohabnicele bunuri din danii şi din ocini", „dosădit", „nicăirea", „i se năzare" etc. Un alt proce-

deu folosit e accla al alternării formei de adresare directă: „Auzi? Pricepi? Se poate vedea un mădular?“, cu o altă formă, disimulată, cînd autorul vorbeşte din perspectiva umbrei care-l însoţeşte pe om:

La gaura veciei, simţindu-te de mult,
Am stat ascunsă vremuri, ca mîţa, să ascult...

Sau recurge la o altă formă, dialogată, imperios interogativă, sporind tensiunea dramatică a momentului poetic:

Deci, mi-ai ucis copiii, şi ţi-am ucis părinţii.
De ce? Fără pedeapsă? De dragul suferinţii?

Dizlocarea frazei, topica inversată sînt procedee artistice frecvent folosite ce conferă poeziei o anume solemnitate, iar discursului liric un ton sacadat:

Căci, dintre taine, legea, din toate cea mai mare,
A vieţii,-i frămîntata şi veşnica schimbare.

Sau:

N-o să mai uit nici lupta cu sine-ţi, nici aceasta,
În cerc de orizonturi imens, cîmpie vastă.

Atunci cînd, depăşind sfera umanului, viziunea poetului îmbrăţişează macrocosmosul, descoperind starea de perpetuă rodire, de veşnică nuntire a lumii — „E-o nuntă-n toată firea“ — putem identifica în poemul arghezian o altă dimensiune a sublimului. Universul material nu îi apare poetului

imuabil, static, ci aflat într-o continuă schimbare şi metamorfozare. Fertilitate, creştere şi descreştere, germinaţie, facere şi desfacere sînt ritmuri ce exprimă acel principiu universal al transformării lucrurilor, al necontenitelor mutaţii ce au loc în sînul naturii. Prezentă în poemul *Cîntare Omului* această viziune heracliteană capătă accente sublime atunci cînd dezvăluie spectacolul magnific al devenirii lumii:

Curg zilele şi vècii, ca apele devale,
Şi totul se-nmulţeşte, crescînd să se prăvale
Şi, prăvălit, se iscă din nou, fără hodină,
Mai sus şi mai puternic într-alt chip de lumină.
S-a-mpuţinat văpaia şi,-aproape stinsă, vine
De creşte iar vîltoarea, stîrnită de la sine.
Şi somnului şi nopţii le este-adevăratul
Tîlc, a dospi în matcă, fierbintele aluatul,
Ca să-ncolţească plodul şi mugurii să dea,
De la stejar la trestii, garoafă şi lalea.

(Nunta)

Fără a se complace în exaltări lirice, puternica individualitate poetică a lui Tudor Arghezi cunoaşte vibraţia inefabilă a ingenuităţii, acel palpit lăuntric ce tălmăceşte reacţia afectivă a creatorului la frumuseţea indicibilă a miraculosului vieţii, pe care i le sugerează tocmai „frămîntata şi veşnica schimbare" a acesteia, latenta sa gestaţie. „Naturii îi place să se ascundă", sună o cugetare a „Obscurului" din Efes. Adîn-

cul insondabil al vieţii, tainicele ei precipitări subterane îi apar şi poetului ca enigme de nepătruns :

Pe dinafară, viaţa are puteri să-ndemne,
Pe dedesubt urzită între tăceri şi semne.
Cotoarele legate cu aur vor să spuie
Ce ţin cuprins în scoarţe, şi-un gînd cum se descuie,
Dar fiecare titlu-i crestat pe-o carte-nchisă
Cu lacăte, cu cheia ştirbită, cînd e scrisă.

(Mîna lui)

In *Cîntare Omului,* Tudor Arghezi pune în discuţie atît sensurile şi valorile esenţiale ale vieţii, cît şi marile ei tîlcuri. Unul dintre acestea, şi poate cel mai tulburător, tocmai prin apartenenţa sa la omenesc, ca atribut esenţial al acestuia, prin care omul are posibilitatea să se manifeste ca fiinţă cugetătoare, e limba. Ivirea ei îi apare poetului învăluită în mister, ca o problemă ce pune şi astăzi în dificultate pe „grămătic". Monologul liric al autorului, punctat de interogaţii, traduce inaptitudinea sa de a explica minunea pe care o venerează :

Într-adevăr pribeagă, ce-a fost întîi şi-ntîi,
El, Omul ? el, Cuvîntul ? că limbile-au rămas
Să glăsuiască minţii, din cărţi, şi fără glas.

. . . . . .

E înger, e mireasmă atîta de uşoară,
Că fără vînt, nici aripi, de cum se iscă zboară ?

(Din taine)

Dar, privită cu atenție, însăși făptura umană dezvăluie o fascinantă alcătuire ce nu îl lasă insensibil pe poet care, contemplînd cu ingenuă uimire acest microcosm, are revelația ineditului său. Mîna e văzută ca o sublimă emblemă a umanului. Pentru a o înfățișa, poetul recurge la succinte definiții („E-o floare“, „E mută cînd vorbește tăcut“), la serii de comparații și metafore, asemuind-o cu „o pecete / C-un crin săpat în mijloc și litere secrete“, cu o „stea“, cu un „cuvînt fără glas“ — serii ce se amplifică atunci cînd se trece la caracterizarea poetică a celor cinci degete. Acestea par a căpăta însemnele tipologice ale unor bizare personaje :

Cel din mijlòc e martor nepăsător și poate
Să le ajute leneș pe celelalte toate.
E rece, întîrzìe, pripelile-l ajung...

ce închipuie o însuflețită ceată de liliputani :

Al cincilea, gingàșul, mai micul, stă la coadă,
Smerit că n-are cine să caute să-l vadă.
(A, E, I, O, U)

În această armonioasă configurație fizică, morală și spirituală, rezultat în bună parte al modelării de sine, poetul vede chezășia dăinuirii omului în timp, temeiul rezistenței sale tenace în fața primejdiilor :

S-ar fi ales de tine ceva, Adame, ciung ?
Ai fi putut răzbate un drum atît de lung,

Dacă-ţi lipsea, din toate, un simţ, neprihănitul
Cercetător uşure şi ager, pipăitul.

(Adame)

Nu mai puţin tulburătoare se vădesc însă şi organele percepţiei vizuale: ochii. În strălucirea lor celestă, în limpezimea lor cristalină, ochii par un succedaneu al lumii siderale cu care fiinţa terestră a omului, prin marile sale aspiraţii şi impulsuri sufleteşti, comunică într-un plan profund:

Cîte stihii senine adînc se zbuciumară,
Ca să-ţi răsară limpezi icoanele de-afară?
. . . . . .
E bîlbîirea noastră în stare să mai ştie
Ce amintiri de noapte, rămase din Tărie,
Căzînd pe-o dîră lungă, de aur, dintre stele,
S-au închegat la tine în două peruzele...

(Dar ochii tăi?)

E sugerată astfel, şi nu doar aici, ideea configurării duale a naturii umane, idee ce se răsfrînge, structurînd-o hotărîtor, în însăşi viziunea poetului. Acest dualism se relevă mai întîi sub aspect fizic, biologic:

Căci toate ale tale sînt gemene perechi,
Tălpi două, două braţe, doi ochi, două urechi;

(Copil din flori)

apoi în plan moral, atestînd marea complexitate a firii umane, oscilaţia sa către laturile contrare ale existenţei :

Cînd eşti ce nu fuseseşi, cînd pari a fi şi tu,
Şi nentrerupt te cleatini între „ba da“ şi „nu“.
Încredinţare dîrză o zi, şi-o zi tăgadă,
În lupta ta cu tine eşti unul şi-o grămadă.

(Copil din flori)

Ochii îl pun pe om în contact cu acel dualism fundamental, cosmic : lumină-întuneric, ce i-a înrîurit încă de la origini fiinţa. Este semnificativă în acest sens poezia *Umbra*, care deschide poemul. Omul preistoric, care încă îşi încovoia „pe brînci“ spinarea „printre vedenii“, nu realiza tovărăşia

Tu nu ştiai că sîntem într-unul singur doi,
Împreunaţi pe viaţă din două firi străine
Prin şubreda urzeală de aer dintre noi.

Din momentul însă în care se ridică în poziţia verticală, omul are conştiinţa acestui alter ego nocturn, care va reintra în sine, va face iarăşi corp comun cu el doar în momentul final, cînd spiritul său va pogorî definitiv în regatul nopţii eterne :

Sînt petecul de noapte, dat ţie din născare,
Şi ies şi intru-n tine în zori şi în amurg.
Din mine vii şi-n mine te-ntorci, în bezna mare,
Firimiţaiă-n oameni şi-n zilele ce curg.

Umbra devine astfel un fel de proiecţie simbolică a versantului nocturn al fiinţei omului, ea semnifică polul înnegurat al naturii sale duale. În viziunea romantică, acest dualism e împins pînă la totală sciziune, favorizîndu-se astfel evaziunea în imaginar.

E concludent, în acest sens, textul *Umbra mea* al lui Eminescu. Contemplîndu-şi umbra la lumina lămpii, în semiobscuritatea camerei, aşadar în acel spaţiu al solitudinii în care se estompează graniţa dintre real şi imaginar, eroul constată cu înfrigurată voluptate dedublarea personalităţii : „*Eu* cu *mine*. Ciudat ! Această despărţire a individualităţii mele se făcu izvorul unei cugetări ciudate, care mă făcea să fixez aspra şi lunga umbra mea, astfel încît ea, jenată de-atîta căutătură, prindea încet, încet conture pe pereţi pînă a deveni clară ca un portret zugrăvit în ulei, apoi se-ngroşă plastic din părete afară, astfel încît sări din cadru jos şi mă salută surîzînd, ridicîndu-şi căciula din cap.“ Umbra devine un fel de alter ego terestru, eroul evadînd ulterior în Lună.

În viziunea argheziană, această însuşire duală a omului care „ţine de două firi“, „şovăind cu gîndul între pămînt şi cer“, nu duce la dedublare, ci are contingenţe adînci cu acel dualism cosmic, omul urmărind cu tenacitate şi îndrăzneală, în tot procesul evoluţiei sale istorice, să-i „răzbească firea, din pîntec la lumină“. El se afirmă prin aceasta ca un factor distructiv al „imperiului lui Ahriman“, ca un inflexibil duşman al somnului raţiunii, al negurilor care o asaltează la

răstimpuri. În aspirația sa nelimitată către supremele valori morale și spirituale — binele, adevărul, dreptatea — omul s-a dovedit un adversar dîrz al răului, încă de cînd, hărțuit de spaime și tenebre, acesta îi apărea în imaginație sub înfățișarea coșmardescă a demonilor. Mai tîrziu, o dată cu apariția claselor, răul cunoaște forma brutală a exploatării și oprimării. Originea acestui rău nu este însă una transcendentă, el nu se ridică la rangul de principiu absolut și nici nu este o fatalitate a istoriei ci, în viziunea arghezianã, înrîurită profund de concepția materialist-dialectică despre lume și viață, răul dezvăluie o cauzalitate istorică și socială. O dată cu luarea în stăpînire a pămîntului, cu dezvoltarea agriculturii și făurirea uneltelor :

Și se ivi, odată cu omul slobod, munca.
Din pravila ei aspră, el își făcu porunca
De fiecare clipă, simțind întîi, cu frică,
În el nebănuite puteri că se ridică.

(Chemarea îmălțării)

Poetul evocă apoi trecerea omului într-o altă fază a vieții sale pămîntene, cînd acesta nu mai trăiește dispersat și izolat, ci se integrează unor largi colectivități, făcîndu-se „din omul prigoanei, omenire". Se creează „seminții și neamuri", pămîntul se divide în „granițe și limbi". Ca o consecință a inegalității sociale, apare robia, care „pălmuiește" demnitatea de sine a omului, ascuțind antagonismul raporturilor dintre

clase, dintre stăpîni şi slugi. Conflictul antagonic dintre om şi divinitate fusese generat tot de asemenea raporturi irecon-ciliabile :

Nu-i scris măcar stăpînul ales de voie bună
Şi sluga prietenie să ţie împreună.
(Copil din flori)

O întruchipare a răului social este *Trufaşul*, ale cărui constante morale sînt aroganţa şi dispreţul faţă de popoare. Acesta reprezintă simbolic tagma marilor împilatori ai umanităţii, a împăraţilor despotici, a tiranilor care, nutrind ambiţii expansioniste şi „ca să-şi păstreze sceptrul, momîia lor", au împins popoarele „în sînge şi-n războaie". Portretul moral al „Trufaşului" e sugerat printr-un cumul de fapte abominabile :

Făţărnicia, cursa, urzeala şi minciuna.
. . . . . .
Zîzania, otrava, mocnită în afară,
Le-a cuibărit şi-n ţară...

Poetul dezvăluie urmările tragice ale exploatării şi învrăjbirii popoarelor, denunţînd în aceeaşi manieră acuzat-interogativă, absurditatea războaielor de cucerire, nonsensul flagelurilor pustiitoare care antrenează pe oamenii simpli într-o diabolică dispută a anihilării reciproce :

Ce ţi-am făcut eu ţie, ce mi-ai făcut tu mie,
Ca ţara ta să fie cu-a mea în duşmănie ?

Ne pasă, oare, nouă, că domnii-n capitale
Se-ngînă ca dulăii rînjiţi şi-şi dau tîrcoale?
Ni se sporeşte vlaga, şi grîul ni se coace
Mai repede-n războaie decît în timp de pace?

(Prietenie)

Poetul incriminează xenofobia, „vrajba de străin", aţîţată „de slugile alese cu leafă şi tain", glosînd liric, cu accente vădit antirăzboinice. Ivirea spoliatorilor, atunci cînd prin muncă „avuţia zestrei spori îmbelşugată", ia aspectul unei invazii a unor păsări de pradă. Fizionomia clasei parazitare, a „elitei" demagogice e surprinsă cu sarcastică ironie, în care răzbate verva acidă a pamfletarului, prezent şi în vehementul rechizitoriu pe care îl face aceloraşi opresori în poemul *1907*:

Purtau giubea cu blană, găitane şi chenar
Şi galbene mătănii, în mîini, de chihlimbar,
Că neavînd de lucru şi mătăsoşi la piele,
Îşi învîrteau şiragul şi numărau mărgele.

(Rînduiala)

Din clanul tentacular al spoliatorilor se desprind, îngroşate pînă la caricatural şi grotesc, feţele bisericeşti care predică cu ipocrite vorbe supunerea celor săraci faţă de stăpînitori:

Atunci, se arătară cinci inşi ca de argint,
Cu mîna-ncîrligată în sus, blagoslovind,
Ca nişte uriaşe burdufe de cimpoaie
N-ar fi putut din şale nicicum să se-ncovoaie,

Ca să dezlege, — zice Iordanul din pustie, —
Curelele opincii Celui ce va să vie.
Neîmbrăcați în piele de capră, groși în fuste
Și burți, dădeau dovadă că nu mîncau lăcuste,
Ca omul sihăstriei, naintemergătorul
Ioan Botezătorul.
Cu foalele lăsate sta otova piciorul.

(Un altul zise)

Agravarea exploatării face ca răul să se extindă ca o monstruoasă și purulentă tumoare pe corpul societății: „Și s-a întins leșinul și putreda duhoare". Extirparea răului îndelung dospit devine un imperativ al istoriei pe care numai revolta, lupta dreaptă a celor oprimați îl poate împlini:

Puroaiele umflate, hrănite zmîrc cu zmîrc,
Au copt buboiul negru, înmugurit în sfîrc.
Și-atunci, din țară-n țară,
Buboaiele, atinse de ac și foc, crăpară.

(A mai trecut o vreme)

Toată această uriașă bulversare socială, prin care se schimbă din temelii eșafodaje anchilozate, e văzută de poet la dimensiuni cosmice:

Linţoliul gros al morții-ncepu să se deșire.
Irumptă, omenirea din ghizduri și zăgaze
Isca vîltori, prăpăstii și piscuri de talaze.

S-au prăbușit în haos statuile, pe rînd,
Cu slava lor de idoli, de piatră și pămînt.
(A fost o noapte oarbă)

Poetul face o netă distincție între luptă și război. În concepția sa, lupta maselor asuprite urmărește să imprime un sens coerent, progresist, istoriei și vieții sociale, detronînd despotismul și instaurînd dreptatea, în timp ce războaiele de cotropire nu fac decît să dezlănțuie forțele iraționalului. Imaginea extincției universale apare și în poemul arghezian:

Și, secerat de oameni, pămîntul, ca de-o boală,
Va spînzura la urmă,-n văzduhuri, tidvă goală,
Și nimeni, nicăirea, ce-a fost n-o să mai știe,
Cînd țările-ngropate vor fi niște sicrie.
(Luptă și război)

De data aceasta stihialul, eshatologicul nu mai sînt, ca la Eminescu — în poemul *Demonism* bunăoară — rezultatul expansiunii vizionare, dincolo de fruntariile realului, a unui geniu prea adeseori nedezis în scepticismul său de anomaliile epocii. La Tudor Arghezi această sumbră „imago mundi" semnifică un avertisment și un îndemn pentru umanitate să-și concentreze forțele în scopul făuririi unui ideal înaintat, constructiv de viață, într-un climat de pace și frăție.

Cîntare Omului devine astfel o creație înalt reprezentativă pentru umanismul structural al operei poetului. Viziunea dia-

lectică asupra evoluţiei istorice a umanităţii pe care o degajă poemul e străbătută de încrederea autorului în destinul luminos al acesteia, în capacitatea omului de a fi sieşi stăpîn, de a pătrunde tainele lumii prin puterea raţiunii şi cutezanţa faptei sale. Măreţia acestui destin, patetica simfonie a devenirii umane îşi sporesc acordurile sublime în partitura vivifiantă, seducătoare a acestui poem.

ADRIAN ANGHELESCU

BIBLIOGRAFIA POEMULUI

CÎNTARE OMULUI. Stihuri. Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1956.

TELEHOLD. Válogatott versek 1906—1956. Fordította és az előszót írta Szemlér Ferenc. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1958.

VERSURI ALESE, Cuvînt înainte de Marcel Breslaşu. Editura Tineretului, Bucureşti, 1958.

VERSURI, cu o prefaţă de Mihai Beniuc. Editura de Stat pentru Literatuiă şi Artă, Bucureşti, 1959.

VERSURI ŞI PROZE. Prefaţă de Paul Georgescu. Editura Tineretului, Bucureşti, 1960. Biblioteca şcolarului.

VERSURI. Cuvînt înainte de Mihai Ralea. Editura pentru Literatură, 1960. „Biblioteca pentru toţi", nr. 20.

VERSURI. Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961.

TESTAMENTOM. Válogatott versek. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1961.

SCRIERI, vol. 3. Versuri, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1963.

VERSURI LUNGI, prefaţă şi note de D. Micu, Editura Tineretului, Bucureşti, 1965.

VERSURI, vol. I. Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1966.

INNO ALL UOMO. (Poema) Traduzione e commento di Rosa Del conte, Roma Lerici, 1968.

POEZII, ediţie ilustrată de Ligia Macovei, Editura Minerva, Bucureşti, 1970.

REFERIRI CRITICE

Leon Baconski, *Tudor Arghezi „Cîntare Omului"*, *Steaua*, an. VII, nr. 10, 1956.

Radu Popescu, *Tudor Arghezi „Cîntare Omului"*, *Contemporanul*, nr. 43, 1956.

Mihail Petroveanu, *Tudor Arghezi „Cîntare Omului"*, *Gazeta literară*, an. III, nr. 28, 29, 1956.

G. Călinescu, „Cronica optimistului" : *O încheiere*, *Contemporanul*, nr. 12, 27 martie 1959.

I. D. Bălan, *Artist desăvîrşit al cuvîntului*, *Luceafărul*, an. III, nr. 10, 1960.

Ov. S. Grohmălniceanu, *Tudor Arghezi*, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1960.

Mihail Petroveanu, *Tudor Arghezi, Poetul,* Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1961.

Tudor Vianu, *Arghezi poet al omului.* „Cîntare Omului" în cadrul literaturii universale, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1964.

Dumitru Micu, *Opera lui Tudor Arghezi.* Eseu despre vîrstele interioare, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1965.

Emil Manu, *Prolegomene arghezieme*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1968.

CUPRINS

Umbra 5
Nici o silabă-nteagă 7
Pînă atunci 9
Împlinire 10
La stele 12
Flacăra păzită 14
Născocitorul 15
Pe drum 17
Chemarea înălțării 18
Eu, umbra 20
Mîna lui 22
Să ți-o sărut 24
A,E,I,O,U 26
Adame 28
Dar ochii tăi? 29
Mai sus 31
Om cu om 33
Copil din flori 34

Nunta 37
Din taine 39
Trufaşul 40
Prietenie 41
Jale 43
Luptă şi război 45
Rînduiala 47
Un altul zise 50
Temeiul ni-i frăţia 53
A mai trecut o vreme 56
A fost o noapte oarbă 58
Sîngele 60
Cel ce gîndeşte singur 62

Postfaţă 65
Bibliografia poemului 89

Lector : AURORA PARVU
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Apărut 1972. Tiraj 85 180 ex. broşate. Hîrtie tipar A de 63 g/m². Format 700×900/32. Coli ed. 2,45. Coli tipar 3. A. nr. 1884/1972. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 859—1.

Tiparul executat sub comanda nr. 20 103 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti
Republica Socialistă România

In seria ARCADE

Vor apărea :

CÎNTECE DE DRAGOSTE ŞI DOR

Ion Ghica
SCRISORI CĂTRE V. ALECSANDRI

Mateiu I. Caragiale
CRAII DE CURTEA-VECHE

V. Voiculescu
POEZII

Au apărut :

O. Goga
POEZII

Al. Davila
VLAICU-VODĂ

G. Ibrăileanu
ADELA

Al. Macedonski
POEZII

EDITURA MINERVA

Lei 3,25